

ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ ЛЬВДУВС
ІНСТИТУТ ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ім. В. СТЕФАНИКА

**ПОЄДНАННЯ
ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ТА
ПРИВАТНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ
РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ
ВІДНОСИН**

*МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ*

м. Івано-Франківськ
2007

ББК 67.01+66.01
УДК 340.11:321.7
П-70

Посидання публічно-правових та приватно-правових механізмів регулювання господарських відносин: Матер. всеукр. наук.-практ. конфер. (19-20 жовтня 2007 року, м. Івано-Франківськ). – м. Івано-Франківськ: ВОНР та РВД ПЮІ ЛьвДУВС, 2007. – 319 с.

У збірнику представлені матеріали учасників всеукраїнської науково-практичної конференції. Тези виступів присвячені проблемним питанням врегулювання господарських відносин, обґрунтуванню необхідності забезпечення оптимального і ефективного поєднання приватно-правових і публічно-правових засад регулювання. В них знайшла відображення гострота та актуальність наукових дискусій щодо різних аспектів теми.

Матеріали носять цінні рекомендації щодо вдосконалення наукових досліджень, нормативного регулювання та практики здійснення господарських та інших відносин.

Збірник розрахований на науковців, студентів, аспірантів, фахівців органів державного управління, а також всіх, хто цікавиться питаннями тлумачення та вдосконалення українського законодавства.

За загальною редакцією кандидата юридичних наук Соловія Я.І.

Друкується за рішенням Вченої ради Прикарпатського юридичного інституту Львівського державного університету внутрішніх справ від 28.11.2007 року протокол №4

© Прикарпатський юридичний інститут ЛьвДУВС, 2007

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Вінник О. М.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарського права
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Корпоративні права – відносно нова категорія майна у сфері господарювання, поява та зростання ролі якої зумовлена широким використанням господарських товариств (з якими, власне, і пов'язується в країнах розвинених ринкових відносин поняття корпоративних прав) та інших господарських організацій як корпоративного, так й унітарного типу.

Регулювання корпоративних відносин в різних актах законодавства, насамперед в Господарському кодексі України (ГК) [1] та Цивільному кодексі України (ЦК) [2] – досі злободенна тема з огляду на наявність в цих кодексах колізійних положень. Оскільки в межах однієї статті висвітлити всі пов'язані з цією проблемою питання доволі складно, доведеться обмежитися двома аспектами правового регулювання корпоративних відносин, а саме: щодо 1) співвідношення понять „корпоративні права” (ст. 167 ГК України) та „участь в товаристві” (ст. 100 ЦК України); 2) зловживання корпоративними правами в контексті ст. 126 ГК.

Визначення поняття корпоративних прав містяться в різних нормативно-правових актах. Відповідно до ГК України корпоративні права – це особлива категорія майна зі специфічним правовим режимом, який, на жаль, в ГК більш-менш ґрунтовно визначено лише щодо корпоративних прав держави (гл. 18). В ч. 1 ст. 167 ГК закріплено положення, згідно з яким *корпоративні права* – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та її установчим документом.

ПОСЕРЕДНИЦЬКЕ ПРАВОВІДНОШЕННЯ ЯК ВИД ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО

Для з'ясування всієї різноманітності зобов'язальних правовідносин очевидно необхідно провести їх класифікацію. Це дасть можливість виділити основні риси, істотні ознаки, притаманні тій чи іншій групі. Оскільки зобов'язання є різновидом цивільних правовідносин, то виникають вони на підставі юридичних фактів, зазначених у ст.11 Цивільного кодексу України. З урахуванням названих підстав, у самому загальному вигляді всі зобов'язальні правовідносини можна поділити на ті, які виникають із договору, і групу позадоговірних зобов'язань. Виділення окремих типів зобов'язань дає можливість глибокого їх вивчення і правильного вибору суб'єктами того чи іншого договірного виду, залежно від потреб та інтересів, для правильного розташування і систематизації нормативного матеріалу.

Про ефективне правове регулювання можна вести мову лише в тому випадку, коли норми права адекватно відображають суспільні відносини, які вони регулюють. Це означає, що відносини, які мають спільні риси, повинні регулюватися однаковими правовими нормами, що їх відображають, а відносини, що різняться між собою, необхідно регламентувати з урахуванням притаманних їм особливостей.

Класифікаційні критерії систематизації можуть бути найрізноманітнішими. У першу чергу, в якості системних ознак слід розглядати особливості самих суспільних відносин, оскільки специфіку правового регулювання окремих видів договорів потрібно шукати у властивостях певних економічних явищ. По-друге, системними можуть бути тільки ті явища, які є значимими для права. Перелік цих системних ознак має бути відкритим, оскільки до них слід приєднувати будь-яку ознаку, якщо вона впливає на правове регулювання.

Серед різновидів зобов'язальних правовідносин, в цивільному праві виділяють в окрему групу – представницькі правовідносини. В силу представництва одна особа – представник – на основі наданих їй повноважень вчиняє від імені особи, яку представляє, юридично значимі дії щодо третіх осіб, що породжують правові наслідки для

5. Особливої гостроти та актуальності у сучасних умовах набула проблема усунення дублювання і суперечностей у регулюванні окремих видів договорів за ЦК, ГК. Дехто вважає, що суперечності та колізії в текстах зазначених кодексів можна вирішувати як на законодавчому рівні, так і за допомогою судової практики [5, с.7]. Остання пропозиція є дуже сумнівною, враховуючи нестабільність судової практики в багатьох, здавалося б, безспірних питаннях застосування цивільного законодавства.

„Згладжування” вищевказаних та інших неузгодженостей і суперечностей в ЦК і ГК можливе одним з двох шляхів: 1) усунення дублювання і розбіжностей у зазначених кодексах у законодавчому порядку шляхом внесення в них відповідних змін і домовленостей; 2) скасування Господарського кодексу та доповнення Цивільного кодексу за рахунок наявного в ГК цивільно-правового матеріалу, що не суперечить ЦК. Проте більш бажаним виглядає другий шлях подальшого розвитку цивільного законодавства [6, с.42].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2006.
2. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2006.
3. Мілаш В.В. Підприємницькі комерційні договори в господарській діяльності. – Полтава: АСМУ, 2005.
4. Терьохін С.Є. Цивільно-правове регулювання комерційних контрактів в Україні: Дис... канд. юрид. наук / 12.00.03. – Одеса, 2006.
5. Білоусов С.А. Чи є взагалі у „колоді” козирний туз? Тиждень правовий. – 2006. – №8.
6. Луць В.В. Суперечності у розвитку договірного права України та перспектива їх подолання // Розвиток цивільного законодавства України: шляхи подолання кодифікаційних протиріч. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ, 2006.

особи, яку представляють.

Представницькі правовідносини займають самостійне місце серед цивільних правовідносин. Вони не опосередковують економічні відносини ні в статичі, ні в динаміці. Деякі автори суперечливо визначають їм місце серед немайнових, а потім роблять висновок про належність відносин представництва до організаційних². З дослідником Гелеською І.О. слід погодитися тільки в частині визначення представництва як засобу юридичної трансмісії прав та обов'язків.[1, с.5] Представництво є спеціальною юридичною формою, яка дозволяє реалізацію чужої правосуб'єктності шляхом вчинення дій іншою особою. При цьому нормативне визначення правосуб'єктності сконструйоване через залучення ключової ознаки зобов'язального правовідношення, а саме: представництво – це правовідношення, за яким одна сторона зобов'язана або має право вчинити на користь іншої сторони правочин від імені другої сторони, яку вона представляє (ст. 237 ЦК). Цей факт іноді дає підстави підміняти представницьке правовідношення зобов'язальним. Особливо це відбувається при виникненні представництва з договору. Для того, щоб дії представника створювали для іншої особи правові наслідки, він повинен володіти повноваженнями. Повноваження слід розглядати в двох аспектах: як наявність законних підстав для вчинення дій від імені іншої особи, так і межі таких дій. Представництво, на відміну від зобов'язання, має значно вужче коло підстав виникнення (напевне не слід вести мову про виникнення представницького правовідношення в результаті завдання майнової шкоди). За представницьким правовідношенням уповноважена сторона зобов'язана або має право вчиняти дії. Законодавець не наділяє її правом вимоги, як ми це маємо у зобов'язальному правовідношенні. Відсутність такого елемента зобов'язального правовідношення як „права вимоги” є ключовим в розмежуванні представницького правовідношення і зобов'язального. За тим юридичним фактом, який лежить в основі виникнення

² Серед теоретиків цивільного права висловлювалася точка зору, що предметом цивільного права є майнові, особисті немайнові та організаційні відносини. (Див. Красавчиков О.А. Структура предмета гражданско-правового регулирования социалистических общественных отношений. – В кн.: Теоретические проблемы гражданского права. Сб.ученых трудов. Свердловск, 1970, с.20-21). Така позиція стала причиною для гострої критики і ґрунтувалася на небезпеці втягування до предмета регулювання тих суспільних відносин, які традиційно складалають предмет регулювання публічно-правових галузей права. (Зокрема, див. Советское гражданское право. Ч.1.Отв.ред.В.А.Рясенцев. – М.:”Юрид.Лит-ра”, 1986. – С.16).

представницького правовідношення, традиційно прийнято поділяти представництво на договірне і позадоговірне (яке базується на законі, рішенні суду, адміністративному акті тощо). Якщо в основі представницького правовідношення лежить норма закону, то можливість його виникнення пов'язується з настанням певного юридичного факту (як події, так і правомірної дії). Для виникнення позадоговірного представницького правовідношення не обов'язковим є вчинення вольового акту. Достатнім фактом слід вважати наявність дозвільної норми права (наприклад, народження дитини). Але право на реалізацію чужої правосуб'єктності може ґрунтуватися і на договорі. Більше того, більша частина представницьких повноважень виникають з договору. Якщо для позадоговірного представництва норма закону є першоосновою, а юридичний факт – вторинним, то для договірного представництва первинним є домовленість сторін про його виникнення (точніше – домовленість про виникнення повноважень). Така домовленість є нічим іншим як договором (ст. 626 ЦК), який породжує зобов'язальне договірне правовідношення. Чи можемо ми стверджувати, що за фактом укладення договору виникає зобов'язальне представницьке правовідношення. На перший погляд, так. Проте, якщо повноваження позадоговірного представницького правовідношення вписані в нормі закону і узгоджуються з такими обов'язковими умовами представництва як виступ від імені уповноважуючого та обов'язковість вчинення уповноваженим правочинів (п.2. ст. 237 ЦК), то використання принципу свободи договору дає легальну можливість сторонам в межах договірного правовідношення відступати від таких приписів. При цьому абсолютно правомірно використовується така „представницька” договірна конструкція, як договір доручення. Тому слід припустити, що договірні повноваження на дії в інтересах інших осіб, в тому числі на встановлення, виникнення та зміну правовідносин, реалізуються в рамках посередницького правовідношення. Звідси, посередницьке правовідношення – це договірне правовідношення, в основі якого покладені повноваження.

Кваліфікуючою ознакою будь-якого посередницького зобов'язання є наявність в його основі повноваження. Під повноваженнями слід розуміти персоніфіковану правоздатність, що є зв'язаністю правом між певними суб'єктами. Повноваження тільки вказує на можливість вчинення юридично значимих дій через представника. Воно через призму об'єктивного права набуває форми правовідношення, елементами якого є суб'єктивні права та обов'язки.

Вчиняючи юридично значимі дії, представник-посередник тим самим змінює обсяг прав та обов'язків довірителя. Через категорію повноваження розкривається сутнісна характеристика посередницького правовідношення.

Для надання юридичної сили діям посередника необхідним є прояв подвійної волі: уповноважуючої особи і посередника. При цьому воля останнього є похідною від волі уповноважуючого, яка спричиняє виникнення повноважень, що при належному волевиявленні трансформується у правовідношення представництва-посередництва.

У своїй першооснові концепція посередництва будується на концепції Г.Гроція, який висунув теорію представництва-фікції. Відповідно до якої дії представника рівнозначні діям повіреного, наче він сам присутній при вчиненні правочину. (В країнах сім'ї англосаксонської правової системи представництво будується на теорії тотожності, коли вважається, що представник виражає волю довірителя, а не свою власну, яка базується на волі довірителя. Представник є другим „я” (В Росії сенат у 1987 році зробив розмежування між уповноваженням і дорученням). Мета встановлення посередницького правовідношення – це юридична заміна особи, яка за певних причин не здатна сама вчиняти юридично значимі дії. Адже за договором доручення іншій особі довіряється юридично замінити іншу особу. Йдеться про конструкцію замісництва так, як вона вписана у п.2 статті 240 Цивільного кодексу України. Передоручення за своєю юридичною природою аналогічне юридичному замісництву при передачі повноважень на підставі договору. В праві інститут передоручення (передачі повноважень) ще називають субкомісією, субконсигнацією.

Таким чином, посередництво є новим інститутом цивільного права, який розвинувся на тлі добровільного представництва і під впливом нових економічних умов (в першу чергу спеціалізації діяльності та глобалізації економічних відносин) інтегрував у якісно нову категорію договірної посередництва як виду зобов'язального правовідношення. При цьому йдеться не про механічний поділ представництва на договірне і позадоговірне та перейменування договірного у посередництво. Можна припускати про формування якісно нового шаблю розвитку права, його вищу ступінь абстрагування.

СЕКЦІЯ І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Черевко П.П.,

викладач кафедри цивільного права та цивільного процесу юридичного факультету Закарпатського державного університету

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВНЕСЕННЯ ВКЛАДІВ ПРИ СТВОРЕННІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У разі державної реєстрації юридичної особи, для якої законом встановлено вимоги щодо формування статутного фонду (статутного або складеного капіталу), подається документ, що підтверджує внесення засновником (засновниками) вкладу (вкладів) до статутного фонду (статутного або складеного капіталу) юридичної особи в розмірі, який встановлено законом (ч. 4 ст. 24 Закону „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців”). Зазначена вимога в окремих випадках не відповідає положенням ЦК, оскільки, наприклад, у виробничому кооперативі не створюється статутний та складений капітал, але ст. 165 ЦК вимагає обов'язкового внесення 10 відсотків пайового внеску до дня його державної реєстрації. Тому, відповідно до Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” потрібно внести зміни та доповнення щодо необхідності підтвердження внесення паїв, вкладів тощо у випадку, коли цього вимагає закон, а не лише для формування статутного фонду (складеного капіталу).

На практиці виникають питання щодо підтвердження зроблених внесків на час реєстрації. Якщо це грошові кошти, то це робиться досить легко. Відповідно до Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [4] відкривається поточний рахунок у банку, кошти на який перераховуються засновниками (учасниками) для формування статутного фонду господарського товариства до його державної реєстрації як юридичної особи. Цей рахунок починає функціонувати як поточний тільки після одержання банком документів щодо державної реєстрації господарського товариства в установленому порядку. У разі відмови в державній реєстрації господарського товариства або в інших випадках, передбачених законодавством України, на підставі листа із зазначенням причини закриття рахунку, підписаного уповноваженою засновниками (учасниками) особою, кошти повертаються засновникам